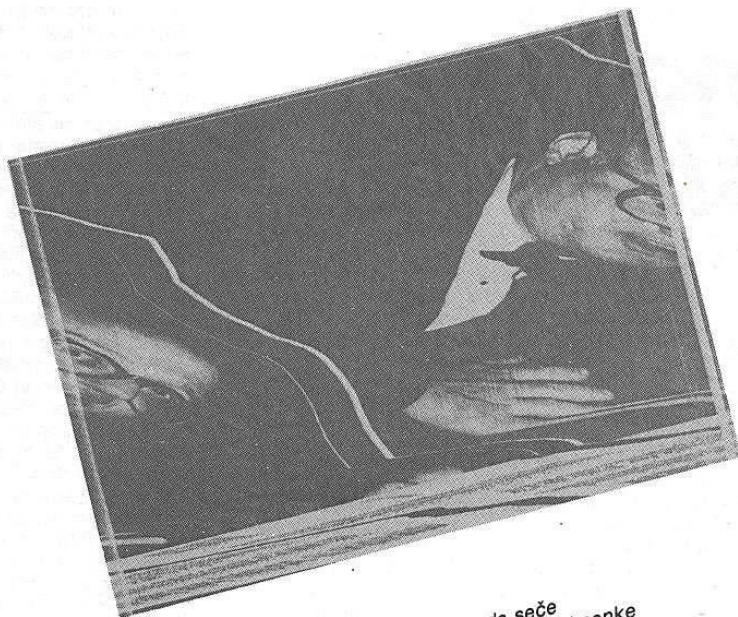

novе pesme

božidar milidragović

I.v.s.m.

pozvan
da udarim u gvožđe

ja ću da dođem
pozvan da bubnem u pleh

odjeknuće smeh
zvan bronzu da čujem

u krvi tuč nosim
dan dan dan

gluv za se
odjekujem

NA OGLEDALIMA

plamen
izostaje dim
i ne hvata se gar
na ogledalima
i mada jesu kamen,
u obrazima neba
nečega
od njih
ima;

ne predaju se
nikad
želji mesa, ali
iz želje mesa
znaju nas
i daće nam se
da odemo za njima

tugo
tugo
tugo
između otrova zvezda
kad bi se probilo srce
koje ne misli
ali zna!

čuj
o čuj!
od nas
budi
budi gore. nepostojanje
ko će podneti?!

LOVKA

dnevni dnevni dnevni
dni dni dni
dna

ne prelaze ni sni
sem u snu
sna

pretrčati neće
miševi u smrt
prolaze

poput mrcina
vuku se
samo pridevi

KAO DA JOŠ NISAM BIO

tako
upinjući se malo
pomalo
naviše i naniže
— kaže, isti je put —
tažim
trag traga
kuda
sam pošao

to je sneg
prtina
i na prtinu sletela
cipela
crni se
na belom
vide
svi
koji gledaju
unaokolo
beskrajno belo
oko
samo to
i to
I sve to

kad bi bilo
sekire

da seče
komade i senke
koje tražim
hvat po hvat složen
nad svakom zimom
dok je krilo
udaralo
koje
ko je

ŠTIT

tu je bio
štit
kog niko dirnuo nije
ipak
videlo se na njemu
nešto
neka borba
s obe strane
okončana

POLJA

Dalje! Još dalje! ...
Giorgio Caproni: I CAMPI

Nepregledna
Polja
Sa ove strane
Ti
Svojim životom zaustavijen
Na kočijaša vičeš:
Dalje! Još dalje! ...

(8. januar 1984)

moraju da teku. Po svaku cenu. Sve ovo, čitava ova zbirka priča, ne traje više od dva sata čitanja. Šta da učinim sa svojim sećanjem koje seže samo sedamdesetak strana u prošlost? Moram da izmišljam. Sve što govorim čista je izmišljotina. Ali kritičari, ti sušičavi moljci, ipak će pronaći nešto za sebe. Ne bi trebalo da budem tako strog prema kritičarima. Zaista ne bi trebalo. Jedini će oni ozbiljno uzeti moju tugu, moju pustoš, moju samoću. Sve to ne vredi ni prebijene pare, a opet je tužno i pusto. Usamljen sam. Da li je *moj* pisac usamljen? Pretpostavljam da jeste. Znam to odnekud. Sve veze nisu neopozivo pokidane. Možda čak mogu da ga zamislim: sedi za piscim stolom u uglu sobe; svetlost lampe se zelenim abažurum osvetljava samo list papira i ništa više. Ne mogu da vidim njegovo lice. To je razumljivo. Ja ne mogu da vidim ništa, mogu da kažem *vidim*, ali ne i da vidim. Ne mogu čak ni da zamislim njegovo lice. To je razumljivo. Ne, ne, to nije razumljivo. Osećam da katkada ustaje od stola, napravi nekoliko koraka po sobi, popije gutljaj čaja i vraća se da piše. Kako bih voleo da mogu da mu kažem da sve to nema smisla, ali čak i da mogu da mu to kažem, ne bi imalo smisla, jer on piše, on je taj koji čini da govorim da bih voleo da mu kažem da nema smisla. Mislim da i on zna da nema smisla. Njemu je bar lakše. Piše sat, dva, tri najviše, onda izlazi nekuda, a ja ostajem *ovde*, u ovim ravnim monotonim rečenicama, u samoposluzi. Ništa ne čini da mi boravak svojoj priči učini snošljivijim. Bar da hoće da se igra rečima da ubaci nekakve crteže. *Ali ne! Svršeno je da crtežima!* To nisam rekao ja, prethodnu rečenicu nisam izgovorio ja. Da li je moguće da pisac snishodi sa svog Parnasa, da gubi i poslednju distancu između literature i života govoreći mi:

– Kaži šta te muči?

– Vidiš, govorim mu *smušeno*, čineći *strašan* gaf time što smećem s uma da se užasava *prideva smušen i strašan*. – Vidiš, hteo sam toliko toga da te pitam, a sada, kada mi se konačno ukazala prilika, ostajem bez reči. Na primer, ovo: ko sam ja? Imam puno uspomena, ali one kao da ne pripadaju meni. Na momente sam pomišljao da sam ti. Bog mi se obratio sa *pesniče*. Onda sam mislio da sam Bob Horn. Ne znam zašto. Da li ti znaš ko sam? Ako znaš, zašto to kriješ? Zašto nećeš da mi kažeš?

– Ne znam, zaista ne znam ko si ti. Znam samo da si izgubljen u samoposluzi. I to da si hteo da isečeš vene. Ali to ništa ne znači. Ja ne znam ni ko sam ja. Moje ime takođe ništa ne znači. I sam sam hteo da isečem vene. Bilo je to pre nekoliko godina. To je prst sudbine. Podjednako smo izgubljeni; ti sa te, ja sa ove strane papira. Misliš da sam svemoćan, da je tok priče moj hir. Uveravam te da nije tako. Ne znam zašto je priča počela onako kako je počela, niti znam kako će završiti. Znam samo da *mora* da teče. Mora imati 30 strana. Više strpljenja. Gotovo smo na polovini.

I onda ponovo tišina. Najteže je u pričama to što nikada ne možeš biti siguran da li si razgovarao sa nekim ili sam sa sobom. Možda zato što priči postoje samo dve dimenzije. Nešto tu nedostaje. Da li sam razgovarao sa piscem ili je sve to bio običan efekat o neobičavanja? Toliko bih želeo da znam šta je posredi. Sat, bezbedan visoko na zidu, širi kazaljke i pokazuje da je to *nemoguće*.

Sumnjam, sumnjam da ću uspeti da izdržim svih trideset stranica. Previše je to za mene. Vreme ipak prolazi; sat mi pokazuje da je pola tri. Više ne osećam ni najmanju netrpeljivost prema njemu. Moram priznati: vreme u kojem nestajem moja je izmišljotina. Satovi su tu samo dekor. Kad bolje razmislim, nije *vreme* ono što me je nerviralo kod njega. Ne! Besneo sam zato što je dosadan, što bez kraja ponavlja jedno isto: tik-tak, tik-tak. Izgovorio je to *tika-tak* bar milion puta za ovo vreme. Ostatak noći ja sam ćutao, a on blebetao sve dok mi nije pokazao da je pet do šest i da se samoposluga uskoro otvara. Konačno! NEŠTO se beše iskrivilo. Nije ni čudo. Čitavu noć sam presedeo na njemu. Ispravio sam ga tako da je opet bilo NEŠTO. Nikada neću saznati šta. Sve sam vratio na svoje mesto. Ništa nisam uzeo. Niko mi ništa ne može prebaciti. Protegao sam se i krenuo prema izlazu. Žena za kasom me je pogledala sumnjičavo. »Dva SUPER SILVER žileta«. Rekoh »Još nešto?« Pitala me je. »Ne, ništa više. To je bilo sve«.

Pre nego što sam izašao bacio sam pogled na sat. On je iskoristio priliku i sekundarom mi munjevitio pokazao da je do kraja priče preostala još samo *jedna sekunda*...

trooka

jelena antonijević

SELJAKOVA ŽENA NA LESTVICAMA

*Pitoma trooka
i slepa
njihana novim vremenom
veša svoj
Večni dan*

*Podriguje tiho
nečujno
punim plućima
Gledam*

*Dugim putevima
kroz jednjak
do ždrele*

Uzbuđena

*Prati pomno
tamne titraje vazduha
rasplinjava oko
nozdrva usana*

Osmehom

*Na nausnicama pupe
sitne kaplje
mutnog znojca*

Poginjem se

●●●

*da nisi modar
ne bih te
nikad
kao gvozdenu masku
u noći
koja je tiha
pod svetlom
od kamena
ne bih te
nikad
kao kabaretsku igračicu
sa kukom od korala
mrvljom glavom
ne bih te
nikad
od kamilije dlake
ni zlatnog*

KAKO JE UMRLA GOSPOŽA DAFINA

*klopoću
nizbrdicom
iskeženi i vlažni
dani kepeci*

*bogata trpeza
odjednom došla
izdubljena
sve do niz reku*

*u odsajju vatre
prozirna leže
i nikad se više
ne budi*

●●●

*Osećam
strašna je snaga
u onoga ko je ima
pa i u tebi
kad zagrižaš u
crvljivu jabuku*

noćna kiša

trifun dimić

DAN KADA PADA KIŠA

Čekali su u širokoj ulici
da prestane kiša.
Odjednom,
osetivši njenu lepotu,
uhvatiše se za ruke
i izgubiše se u njoj.

KRAJ LETA

Dva puta
se sa mojih obrva
pokidalo leto.

Još i sada slušam
jesenji vetar
kako plače
među praznim prstima

Očekujem kišu.

U PROLAZU

Za mnom su ostale
gradske kapije.

Velika strast za gledanjem
zaboravlja me na ulici
po kojima se traže,
pred noć,
nevini dečaci i prostitutke.

ONOM STRANOM

Onom stranom luta misao

bližnja moja.
Ja sam svoj čovek
i davim se na sredini reke.

Hoću da ti pričam o ljudskoj istini:
Pruži mi ruke,
ja ti svoje neću dati.

TRAG

Nehotice, zaboravio sam svoj hod
između prašine i sprovoda,
tragajući za biljem
koje bi spojilo
tvoja lutanja i moje tragove.

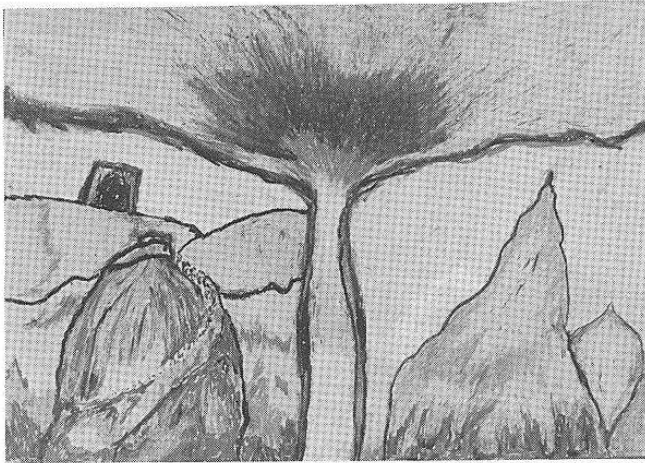
UPORNOST PTICA

Klijaju nad mojom oranicom crne gljive
kao da su umesto semena
gavranovi usadili svoje perje.

Tajanstven i neproziran ubrzavam korak,
i sunovračajući se niz pad
otkrivam surovost prevare.

Posmatram svoje ruke nestvarne u nesmotrenosti
i isčekavam poput jesni sa kišovitim pozadinom,
da se uvučem u krtičnjak i pokrijem travama
možda ću imati vremena da sačekam ptice.

S romskog preveo autor

kao što je i red iskustava. Videćemo da je u oba slučaja red o kojem je reč isto onako lišen života kao što su to uzroci poređani u nekom muzeju. Ali, iskustvo kao takvo otkriva jedan red koji se doživljava po sebi. U ovom trenutku, na primer, preda mnom su tri bele tačke na crnoj površini, jedna usred polja, a druge dve simetrično raspoređene s obe strane prve. I to je red; ali, umesto da bude samo jedan logički red, ovo je sad konkretan red i pripada samoj činjenici iskustva. Pretpostavljamo da i taj red zavisi od fizioloških zbivanja u mozgu, a naše načelo tiče se odnosa između konkretnog doživljenog reda i fizioloških procesa koji mu leže u osnovi. Primenjeno na naš poslednji primer, ovo načelo tvrdi, prvo, da se fiziološki procesi raspoređuju u izvesnome redu, i drugo, da je njihov raspored u funkcionalnom smislu isto onako simetričan kao što je to skupina tačaka u vizuelnom smislu. U istom primeru, jedna tačka vidi se između dveju drugih; taj je odnos isto toliko deo iskustva kao što je to i belina tačaka. Po našem načelu, nešto u odgovarajućem osnovnom fiziološkom procesu mora odgovarati onome što u viđenju nazivamo »između«. Još određenije, tvrdimo da iskustvo »između« u dinamičkim međuodnosima pratećih zbivanja u mozgu ide sa izvesnim funkcionalnim »između«. Kad se primeni na sve slučajeve doživljenog prostornog reda, načelo se može formulirati na sledeći način: *u prostoru je doživljeni red uvek strukturno istovetan s funkcionalnim redom u rasporedu odgovarajućih osnovnih procesa u mozgu.*

Ovo je načelo – načelo psihofizičkog izomorfizma u posebnoj obliku kakav poprima kad je posredi prostorni red. U narednim poglavljima njegovo puno značenje postaće jasnije. Zasad ću pomenuti još jednu primenu istog načela. Često imamo doživljaj da neki događaj vremenski leži između dva druga. Ali, doživljeno vreme mora imati funkcionalni pandan u zbivanjima u mozgu, isto kao što ga ima i doživljeni prostor. Po našem načelu – vremensko »između« u iskustvu ide s funkcionalnim »između« u sledu odgovarajućih osnovnih fizioloških zbivanja. Ako sad ponovo i uopšteno primenimo načelo, dolazimo do tvrdjenja *da je doživljeni red u vremenu uvek strukturno istovetan s funkcionalnim redom u sledu korelativnih procesa u mozgu.*

Područje primene ovog načela nije ograničeno na prostorne i vremenske redove. Mi doživljavamo više redova nego što je to puki red u prostornim i vremenskim odnosima. Neka iskustva spadaju zajedno na poseban način, a druga ne, ili nisu u onako bliskoj vezi kao ona prva. I ove pojave su stvar iskustva. Upravo u trenutku dok pišem ovu rečenicu, neki neprijatan glas kod suseda počinje da peva. Svoju rečenicu doživljavam kao nešto što je, premda se proteže kroz vreme, izvesna jedinica kojoj oni kreštavi zvuci ne pripadaju. Ovo stoji, premda i jedno i drugo doživljavam u isto vreme. U ovakvom slučaju, naše načelo poprima sledeći oblik: *jedinice u iskustvu idu s funkcionalnim jedinicama o odgovarajućim osnovnim fiziološkim procesima.* I dalje u ovom smislu, za doživljeni red pretpostavlja se da je verna predstava odgovarajućeg reda u procesima od kojih zavisi iskustvo. Za geštal-psihologiju, možda je ova poslednja primena načela i najznačajnija. Kao fiziološka hipoteza kako u čulnom iskustvu, tako i u taničnijim procesima, ona pokriva praktično celo područje psihologije.

Upravo sam naveo jedan primer, izvan oblasti objektivnog iskustva u strogom značenju reči. Rečenica koju formulišem nije deo objektivnog iskustva na isti način na koji je jedno takvo iskustvo – stolica ispred mene. No, ipak, moja tvrdnja o rečenici nije ništa manje prosta i očigledna od drugih rečenica koje su se odnosile na red u doživljenome prostoru i vremenu. Ali, nije uvek tako. Posmatranje subjektivnih iskustava ne može se preporučivati bez ograničenja. U ovoj oblasti samo se veoma jednostavni iskazi mogu smatrati dovoljno pouzdanim. Zasad ne treba ni da idemo izvan oblasti objektivnog iskustva. Upravo smo videli da ono, kad su naše neposredne potrebe posređi, pruža adekvatnu osnovu za rad.

U gornjim pasusima, moje vlastito iskustvo poslušilo je kao građa na osnovu koje sam izveo pretpostavke o prirodi onih sastojnica ponašanja koje se, inače, ne mogu posmatrati. Jedini način na koji mogu izneti pred naučnu javnost svoja posmatranja u ovoj oblasti, jeste govorni ili pisani jezik, koji se, po mom mišljenju odnosi na iskustvo posmatranja. No, mi smo rešili da je jezik kao sled fizioloških činjenica periferni ishod prethodnih fizioloških procesa, između ostalih i onih od kojih zavisi moje iskustvo. Po našoj opštoj hipotezi, konkretni red ovoga iskustva slika je dinamičkog reda pomenutih procesa. Otuda, ako moje reči za mene predstavljaju opis mog iskustva, onda su one u isti mah i objektivne predstave procesa koji leže u osnovi mog iskustva. Prema tome, nije odveć važno da li se moje reči uzimaju kao poruke o iskustvu, ili kao poruke o pomenutim fiziološkim činjenicama. Jer, dokle god je o redu zbivanja reč, poruka je u oba slučaja ista.

Vratimo li se sad posmatranju ponašanja, suočavamo se s jezikom kao posebnim oblikom ponašanja ljudskih subjekata. I ovde, bez opasnosti, jezik možemo smatrati porukom koja se odnosi na činjenice izvan područja jezika. Samo pobornik najpovršnijeg gledišta smatrao bi reči pukim fonetskim zbivanjima. Dok bude slušao neku naučnu raspravu, čak će i biheviриста primetiti da reaguje na fonetske karakteristike govora, nego na njegovo simbolično značenje. Na primer, ekvivalentima će smatrati imenice kao što su »eksperiment« i »Versuch«, životinja« i »Tier«, premda su prva i druga reč, u oba slučaja, fonetski potpuno različite. Zašto bi se ovaj stav menjao onda kad govornik slučajno služi kao subjekat u eksperimentu i daje nam izveštaj kojim otkriva svoje iskustvo?

Ponovimo: subjektovi iskazi mogu se smatrati nečim što ukazuje bilo na njegova iskustva, bilo na procese koji leže u osnovi tih iskustava. Ako subjekt kaže: »Ova knjiga veća je od one«, njegove se reči mogu tumačiti tako kao da se odnose na njegovu »iskustvo-poređenja«, ali i kao da su predstavljane za odgovarajući funkcionalni odnos između dva čulna procesa. Pošto se, s našeg stanovišta, u oba slučaja podrazumeva isti red, nije naročito važno za koju ćemo se alternativu opredeliti. Sa stanovišta psihologije ponašanja, mora se dati fiziološko tumačenje; ali, nema razloga da se sva druga tumačenja isključe. Ponašanje pileta mi i bez reči govori da je pile sposobno da reaguje na jednu svetlinu, i to u njenom odnosu prema nekoj drugoj svetlini. S druge strane, ako mi subjekt – čovek tokom eksperimenta kaže kako mu se jedan predmet čini svetlijim od drugog predmeta, naučni značaj te rečenice u dlaku je isti kao naučni značaj ponašanja pileta. Prema tome, zašto bi eksperimentator zapostavljao jezik, koji je jedan od najpoučnijih oblika ponašanja? Razume se, ako na čoveka primenimo istu tehniku kao na pile, izbeći ćemo korišćenje jezika u psihologiji ljudi. Ali, zašto? Izgleda da bihevirističko neraspoloženje prema jeziku ima razloge samo u istoriji psihologije. U svojim nastojanjima da ispitaju iskustvo introspeccionisti su se koristili »verbalnim izveštajima«. Spreman sam da priznam da je ono što su oni zvali samoposmatranjem, imalo po svemu sudeći, ograničenu vrednost. Na žalost, zbog njihovih pogrešno shvaćenih napora, danas su biheviristi negativno uslovljeni ne samo na samoposmatranje kao takvo, već i na druge, sasvim nevine, stvari koje obično prate samoposmatranje. Otuda i njihovo neraspoloženje prema jeziku.

Prevod: Jelena Stakić

Napomene:

Prevedeni tekst je drugo poglavlje iz knjige »Geštal-psihologija« Volkanga Kelera (Wolfgang Köhler), koja uskoro izlazi u biblioteci »Sazvežđa« Beogradske kuće Nolit. Knjiga je prvi put objavljena 1947, na engleskom jeziku.

- 1 Cf. C.P. Richter, »Ponašanje životinja i unutrašnji nagoni«. *Quarterly Review of Biology* 2. 1927.
- 2 Cf. G. E. Müller, *Zeitschr. f. Psychol.* 14, str. 189.
- 3 Loc. cit.

roboti se bude po
buna je stvarnost
žednima se voda z
gadila do bola cr
no belo nije važn
a boja potrebna j
e snaga misao del
a u začetku kreni
te krenimo zveri
žderu u mnoštvu r
eči razapete žene
žrtveni oltari pr
ozdrana se grče t
ela misli od vosk
a koje se tope pr
ed navalom laži

nenad jovičević

roboti

selimir radulović

POETIKA

U noć u, Noć mašto
Majčice niz zlatni gib svijesti
Grimasa strah tamno krajolik
Pile nek tanje
Neonsku školjku, Vremena
A ruka golubica drhti, Um vijuga
Arlekin apsurd groteska houmor noir
I nek opiše, To i samo to
Da se zbira dijeli i glava puca
Karijes nek ščepa srce, Srdašce bolno
I okuje u pjesan
Dok niz mermer klizi slika, Čiste
Tmine: magije sna arabeske
A onda pustiti, Krv nek pjevac
Vrišti cvrči nek prede zlatno ludilo
Udiše opiljke crvene drhtaje
I ljubi purpur kao
Što, Juda sakati ljublađe ridokosog

GRIMASA

Od nosa prema, Čelu
Do ispod brade pravo
Ponad tjemena dalje ka, Gnojnoj
Štupalci mozga
Kad sličica se javlja i
Novčići zazveče
Na metar dva u crnom
Gledaš a gleda te kroz oči
No vratiš ruku gore utrljaš
Školjku nosa još, Gore do
Ispod čela obližeš drhtaja dva
A sve u, Krug-pedalj
Poslije je papir špijun
Poslije je bjelina crna
A ti joj pritežeš sapi
I prilaziš, Joj dublje

RUŽA

I kao da nikad, Nećeš
Ama baš nikud nećeš
Istaniš sječivom, Zlatnim istaniš
Gruđvicu vratnog mesa
Jezik međ Zube u tučak
Udjeneš kanap želatin
Sęgrtski oštriš, Alat
Za crne okrugle oči
Iskuješ crne vjeđe
Budi se zgužvana žila
Dok oreš, Živinsku brazdu
I vežeš zvončice krvi
Da l' davno li, To bješe
Ili će svagda biti

POSLEDNJI, DANI

Ave brodska, Njuško

PRAZNO, VJERICA

Ako sve, To nije dovoljno
Mračni moj činovniče, Onda
Ja diktator hranitelj svijeta
Ja izumitelj zakona vrhovni
Sveštenik najave kretnje sunca i mjeseca
Ako sve, To nije dovoljno.
Slučaj
Ako je sve, To
Onda
Noćas je lozinka smrt, Cezaru
Ako su straže Lukrecije
U prepisci dvadesetorice
I krv fetusa iz, Galske posteljice
Nek sukne ognjeni psalm

Za bogom u, Džepnoj krvopiji

KRAJ, CARICE

Jednostavno ogledalce za, Sve
Igra se na zemlji pločniku
Ili uz zid: statistika:
Udvoje utroje no i više njih

Ko gubi dobija ko, Dobija gubi
Svi, Gube i dobijaju
No jedan samo dobija
Isisaču ja to taj, Zmijski ugriz
Kraj, Carice
Onaj što dobija pošteno
Dobija laže
Oni što gube pošteno
Gube lažu
Svi pošteno dobijaju
Svi pošteno, Gube svi lažu
No samo jedan dobija
Na kraju kad, Se sabere
Kad kliještima ga sastave il' rastave
On jedini je sjenka, Na gubitku

GAJ, VALERIJE, KATUL

Loši pjesnici/raspusne žene i Veliki diktator sa
svojom svitom: nek ostane zabilježeno: to su tri
stvari draga moja Valooka o kojima ne želim pričati.
No uzmemo li da se s prvima kadikad vidam) da si ti
moja vječna muza/ostaje dakle on: Kaj, Julije,
Cezar. Tajna služba je tajna služba (čujem tvoj
šapat) no što se mene tiče njen rad je javan. Znam
Imperatorovu moć (osjećam njegovu strast) pa i
spremnost da kadikad misli. Naslućujem:
opčinjenost tobom uzrok je grozničavog pogleda
spram nj. No sve je to nevažno i može se svrstati u
red predrasuda Asinija, Poliona i njemu sličnih.
Opet tautologija: ljubavna veza je ljubavna veza;
riječ je o drugom.

II

Mada ne poriče da je poluživotinja on nije čak ni
životinja. Mada se ponaša kao polubog on želi biti
bog. Cezar je majstor farse (savršeni stilista.
Umjetnik brisanja kako bi rekao Marko, Tullije,
Ciceron. Ali sve što se da izbrisati lako je iznova
zabilježiti: ne briše ljudska pamet već sintetika.
Žuč koja curi šavovima moje ovjenčane glave
neizbrisiva je. Svemoguća: ti si sasvim u pravu: ako
već neznam mrzjeti) Imperatora odveć prezirem.

P. S.
I ne pitaj zašto je mrtav Lucije, Mamilije,
Turin

* Ovaj ciklus pjesama (posljednju cjelinu ponajvećma) moguće je
unekoliko poistovjetiti s onim što Kaj, Julije, Cezar u jednom pismu
naziva snom o praznini.

nenad grujičić

SLEPI BORHES

Suze Borhesove
tvrde kao zreli čelik,
oplemenjene srećom pisanja,
konjski krupne,

nulte suze
jednog starca
čija domovina nije
među otadžbinama sagovornika,
Borhesove sjajne suze
u cik literarnog kašlja,
na kaljavoj trbušini sveta,
jednostavne,
vidovite kapi
u munji jedne kratke priče.

POLOŽAJ ZA NAPAD

Leva noga nazad,
desna napred povijena,
isturene šake:
motrim tuđe oči.

Lagano kružimo.

Neprijatelj demonstrira
opasne pokrete.

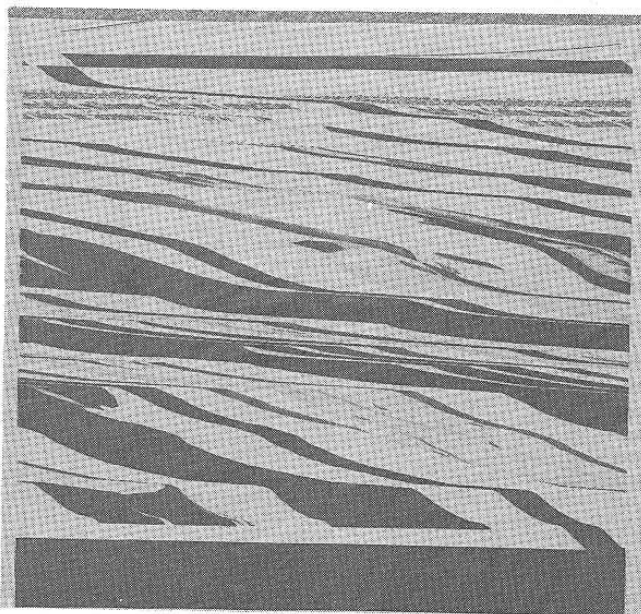
Bučno srce,
miran um.

Šestarimo oba,
uzajamni poštovaoci
detinjstva i dela,
spremni svakog časa
da odapnemo smrtonosni udarac.

NULTA TAČKA

Biće to, druškane,
savršen treptaj detinjstva,
pomak prirode na nultu tačku,
gubljenje težine,
silna tačka topljenja
kad mama ni tata
ne mogu da osnaže poljupcima.

Tad voda,
vazduh
i zemlja
klisnuće s onu stranu energije
gde šišti nova materica.

tačka

BREHT NA BALKANU

Na Balkan, gle,
dođe nam Breht i upita:
Šta ne valja?

Ne čuvši odgovor,
u pratnji dve-tri verne kurve,
za sva vremena,
okrenu se Bertold
i ode u noć,
preko Augsburga,
k zvezdama,
u zavičaj.

U KNJIŽARI

Nabavljaju šestare,
lenjire,
kogod kupi Teoriju,
neko lizne slatki šund,
a ko, bogme,
pazari i pesmaricu.

U knjižari dobar novac pada.

Tu se rađaju ideje
o proširenju knjižare,
o nabavci formulara:
svašta se čuje od šefa.

Doći će, kaže,
nova izdanja od bukovine.

U RANIM PESMAMA

Spletkareći po hartiji,
između uskih i širokih linija,
ostavljajući kukurek do kukureka,
handžar do handžara,
dogegao sam u srce jezika
kojeg sam u ranim pesmama
obožavao
i davao nesagledive prednosti
u odnosu na materiju,
senke i san.

PLETIVO

Detinjstvo mi je profijukalo
u poštovanju fabričkih radnika
i njihovih žena svađalica
što pred platu uzvrte suknjama,
peru onu stvar
i perušaju se u krevetima.

Milogrlje tračare
i dan-danas štrikaju priglavke
i preko krivih igala
vode životne raspore
gde je i kad
abortus najjeftiniji.

Kad pletiva nestane,
unose se jedna drugoj u lice,
prepričavaju snove
i kikoću:

U mog ovoliki,
u tvog ovoliki!

NEŽNO IME

Uspinjemo se na vrhove prstiju
i tumačimo raspored zvezda.

Onoj sićušnoj
što zatreperi svake stoke
daćemo nežno ime
da pokolenja bez muke
iščitavaju našu
životinjsku narav.

snimanje srca

zoran m. mandić

1.

Pogrešiti se može
i u kamenu
i u odbrani vazdušnih kolonija
na sred rečenice
kojom kazuješ istinu o svojoj bolésti
Greška je
nezaobilazni dokument sudbine
zid sobe koji si napravo od kutija za
lekove

2.

Jednoredni pesnici
misle
da svojim iskošenim /verbalnim/
disertacijama
mogu da odbrane uspomene
i neprestano se petljaju u rat o smislu
tražeći u nelogičnim i stranim jezicima
trunku svoje nade
koja se uglavnom svodi na sricanje
gramatike zastarele smrti

3.

Jednostavnije glave
ne beže iz prirode
One svoja stabla redovno kupaju
i raduju se vodi
koja je mnogo svetlija od tamne
i neprozirne zemljine kože

4.

Bol pod levom sisom
opominjuće uzvraća udarce
onima koji suviše čekaju
čitaju (sve)
malo šetaju
Računaju i stare

5.

Sve se može zaustaviti
(kao i pogled)
Uostalom
zar u pauzama vojskovođe
nisu dobile svoje najblištavije bitke
čineći neprijatelja pametnijim

6.

Svaka nova knjiga je odraz
nepoverenja
koje imamo prema svedocima:
suncu, vatri, vodi, vazduhu, jabuci
Knjiga je i priznavanje krivice
za nemoć
u čije ljubavnike smo pretvoreni
i alimentaciju plaćamo
poezijom
Ili kako ko

7.

Svaki sedmi dan
je kraj jednog nemirenja
i priprema za novi nemir

8.

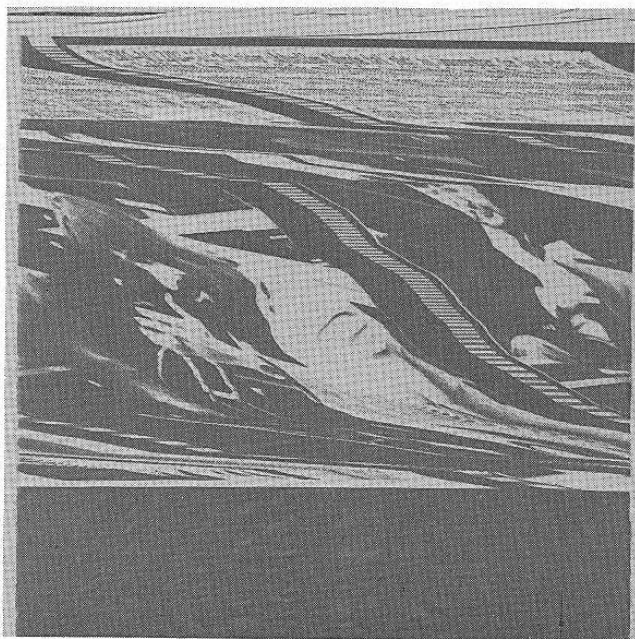
Vera, ljubav, pisanje. ...
sve je to prisilan rad
I biti najbolji
(i među najgorima postoji vrh)
Ne znam nijednog Sizifa
koji je gurao kamen niz brdo
I nekažnjeni žive u svojim zatvorima

9.

Šta je uopšte život?
Pitam i one koji samoubice nazivaju
ludacima
i s puno opreznosti se udvaraju svojoj
smrti:
čuvaju se gaziranih pića, dostavljača
i preopširnog sna
Ima li život makar jednu ruku
Oko
Podvaljak
Onaj koji zna odgovor
nek digne dva prsta dok zapišem svoja
pitanja
To važi i za one koji su umrli

10.

Pišući tako svoju priču
postavljajući pitanja
Rešio sam da odem do lekara
Otvorivši vrata ordinacije
ugledao sam mladog čoveka u belom mantilu
Ne znam da li je i on mene ugledao
U ruci mi je bio uput
a na uputu je pisalo
- snimiti srce -
Uputio sam se u mirnu ulicu

Isto tako za diskusiju je i Radovićevo tvrđenje da je Kostić bio daleko od zahteva za »perfekcionizam« i da mu je bio dalek parnasovski ideal »glatke lepote« jednog Eredije ili Lekont de Lila (str. 62). Nesumnjivo, stih Laze Kostića (jampski deseterac) i stih Eredijin (aleksandrinac) razlikuju se. Ali težnja ka »perfekciji« i te kako je postojala kod Kostića. O tome on govori na mnogim stranicama svoje »Knjige o Zmaju«. Parnasovska je i njegova težnja ka scijentizmu. Pre Vojislava Ilića on unosi u svoju poeziju teme i motive iz klasične starine ili iz Biblije. Njegovo proučavanje filozofije i estetike takode ukazuje na parnasizam. Uostalom, i sam Radović kasnije priznaje »Iarpurlartizam« Kostićev, doduše, u njegovim starijim godinama (str. 203), a na str. 245-6 govori se čak i o remboovsko-malarmeovskom *simbolizmu* kod Kostića. Sve to pokazuje da su parnasovsko-simboličke težnje bile prisutne i u teorijskim razmatranjima Kostićevim, kao i u njegovoj poeziji.

Od konkretnih napomena ili dopuna ukazali bismo na dve-tri. Pesma »Postanak pesme« nije ilustracija za Kostićevu misao da se pesma ne može ispevati bez pesničkog zanosa, *invita Minerva* (str. 192). Ta pesma je, u stvari, najbolji dokaz Kostićevog artističkog i metafizičkog shvatanja poezije. U njoj se izlaže proces metamorfoze ili »metempsihoze«, kako bi Kostić rekao, realne stvarnosti u poeziji. Zrak sunca – veli se u toj pesmi – pada kroz prozor, prelama se kroz dragi kamen »adidara« i pada u duginim bojama na zid. Taj zrak je zapalio pesnikovo srce, iz njega je »prosinuo« u dragi kamen oka pesnikove drage, i odatle se razasuo na list hartije, gde je zabeležen kao pesma:

»I netaće mu sunca,
al' trajaće taj cvet,
jer to je onaj nepovred,
što pesmom zove svet.«

Pesma je ispevana još 1863. godine (»Danica«, br. 39) i predstavlja najlepší primer fihteoovsko-šelingovske estetičke misli kod Kostića, pa je prava šteta što Radović nije obratio više pažnje na nju.

Druga dopuna ticala bi se izvora Kostićeve formulacije o umetnosti: »Svakolika veština, pa i pesništvo, svodi se na dve dijametralno uskosne sile, na *ovapućivanje misli* i na *ovamišljavanje puti*; sloga tih dveju sila zove se forma, oblik« (»Matica«, 1868). Radović smatra da se ova formulacija neposredno oslanja na jedan iskaz iz Šilerove estetike: »Es ist eine ganz andere Operation, *das Realistische zu idealisieren, als das Ideale zu realisieren*« (Šiler u jednom pismu iz 1798. godine) (str. 87). Nesumnjivo da se ona može povezati i sa ovim Šilerovim stavom, ali njena misao i njen hiazmatičan oblik upućuju na jedan iskaz Žana Paula Rihtera, koji je u svojoj »Estetici« (1804) dao ovu definiciju »vica« kao osnove umetnostičkog prevazilaženja čovekove zemaljske ograničenosti: »Der bildliche Witz kann *entweder den Körper beselen, oder den Geist verkörpern*« (»Vorschule der Aesthetik«, 1804, 50, »Doppelzweig des bildlichen Witz«). U svakom slučaju, bez obzira na to odakle je Kostić preuzeo ovu formulaciju, vidi se da je on dobro poznao nemačku klasičnu filozofiju i estetiku, i da je umeo njihove formulacije pretočiti u samosvojan i originalan izraz.

Najzad, pomenimo i dihotomiju »zarnj-slavuj«, na kojoj je Kostić izgradio čitavu svoju koncepciju »Knjige o Zmaju«. Radović izvodi ovu Kostićevu metaforu – o zmaju koji je progutao slavu – iz dva izvora: najpre iz Homerove »Odiseje«, iz skaske koju priča Odisej o tome »kako je krvavi zmaj prožderao osmoro vrapčića i vrabicu« (str. 162), a zatim iz jednog razgovora Getea s Ekermanom, u kojem Gete veli povodom Ulandovog ulaska u politiku: »Pazite samo, političar će progutati pesnika!« (str. 202). Ta metafora je sigurno literarnog porekla i svakako potiče iz mitologije. Nesumnjivo će se otkriti još neki izvor, koji bi i bliže bio podudaran s Kostićevom metaforom. Ali mi hoćemo da ukažemo i na jedan domaći izvor. Ravno 20 godina pre nego što će Laza Kostić održati svoje jubilarno predavanje o Zmaju, u kojem je prvi put javno formulisana ova teza o zmaju i slavuju, Jakov Ignjatović je 1879. godine, u jednom svom privatnom pismu Zmaju, zamerio ovome što se toliko angažuje u politici: »Zaš' si se pretvorio u Zmaja kad si mogao ostatei Slavuj. Fino grlo je lepše neg' drapavo. Da sam nov sv. Đorje, oslobodio bih Slavuja iz kandži Zmajevih, da opet po starom zapeva« (Milan Šević, *Jedno Ignjatovićevo pismo Zmaju*, »Letopis M. S.«, knj. 258, 1909). Iz ovoga se vidi da je ovakva slikovita paralela o Zmaju postojala još mnogo ranije u boemskom društvu novosadskih književnika tih godina i da joj prvobitni tvorac možda i nije bio Laza Kostić, već Ignjatović ili ko drugi iz toga kruga.

Radovićevo knjiga predstavlja, dakle, značajan prilog proučavanju Laze Kostića. Posle Vinaverove knjige »Zanos i prkosi Laze Kostića« (1963), ovo je prva celovita studija koja govori o celokupnom pesničkom i kritičkom radu Kostićevom. Solidno zasnovana na dugotrajnim komparatističkim istraživanjima, pisana se lepim poznavanjem i Kostićevog dela i stranih književnosti, asocijativna i inspirativna, ona će značiti nezaobilazan priručnik za sve buduće istraživače Kostićevog dela. Njen autor se njome upisao u red najboljih proučavalaca ovog našeg značajnog pesnika XIX veka i sjajnog začelnika moderne poezije XX veka.

• Miodrag Radović: »Laza Kostić i svetska književnost«, »Delta Press«, 1984.

192 polja

●●● Opređenje je sasvim nemoguće,
jer pri pomisli o njegovoj nužnosti
već me oblije znoj.
Ne mogu se prilagoditi,
nisam kući ljubimac
i neću da postanem
ustoglasni birokrata,
koji poste deset godina
oseiti da mu pripada
pravo promene.

●●● Rastegnuta fasada
uplakanih devica
neće uticati
na razrez poreza
su tako reformisani
da se njihova imena
imena plašljivo skrivaju
pod potpornim skruvama
koji nesigurno vise uz ivicu
logičnog a na njihov
upravo zaleću
nemodne veštice,
čija je mladost viona
samo iz njihovih kštenica

●●● Pohod nekog dalekog stoleća
nije doneo katarzu
i pukotine dobile
neslućene razmere
i uspravilo putnike povratnike
u pravom sunčevom svetlosti
i plice su uzavale
Molito je paranoične begunce,
da ga donesu sa sobom
i izvoni zmaj
je gladio pepeljavog psa,
koji mu je zahajno ležao na dlanu,
stajao je samo
i čutke pomicao žutu
naduru svetiljku večnosti,
urezala brazde u plamen
i hlela je da bude svetiljka
pesme pokvarenih gornja,
koje su popadale i saznanja,
nije doneo spasenje.

●●● Izgubio sam dan
možda je to bio dan ljubavi,
možda je to bio dan
neplanske propasti
nemogućih jadikujućih duša,
možda je to bio dan,
kada se niko neće sećati,
možda je to bio dan
kada je neko napisao pesmu
uplakanim majkama,
čiji sinovi su se vratili
u limenkama,
možda je to bio dan
kada se niko nije usudio da se glasno smeje,
izgubio sam dan,
možda je to bio dan,
kada je neko opljačkao banku
i odneo pare svojoj sestri,
koja je s njima nahranila svinje
izgubio sam dan
kada je zaleto možda sijalo sunce.

●●● TREMENS
TETETIS
TAVOR
TEGOBE
TRIPER
TABAK
TRACNICE
UŠKA I VOZ

DAJMO BRATA GLUPOSTI,
JER JEDINCI SU PRETENCIOZNI!
Sa slovenačkog prevela
Biljana Ivičić-Tomić

Tugomir Zaletel rođen 1954. god. u Ljubljani. Dobitnik je »Goranove nagrade« za mlade pesnike, za 1984.

DAN KAD JE OPLJAČ-
KANA BANKA tugomir zaletel

kulturna rubrika

rajko lukač

NARICANJE ZA PJESNIKOM

Jadni pjesniče, izdavači, čitaoci, vatra, vapiju za tvojim pjesmama! Služi li, o vrli, koliko je neophodno tvojih stihova, pa da bi bilo dosta poezije? Teško je izbrojati porudžbine, a ti mreš, besmrtniče, pereš ruke od mastila. Stavivši rukopis, konačnu verziju, pred bogove, čekaš da ga štampaju, prodaju, pročitaju. Vitlas perorezom, rasjecaš listove, listaš na žrtveniku, ali anđeo ne dolijeće da ukroti ruku. I kad je već jednom stigao, kasno, diktira ti, na mjesečini, da sve još jednom prekucaš, prekontroliraš, izvažiš, pristaneš na objavljivanje. Pristao si i ona je u bibliotekama na plažama, na lomači, iscjeliteljka među gubavcima, kritičarska konkubina, po njihovoj mjeri i ukusu, laka. Jadni pjesniče, čuj vapaj za pjesmama svojim! Usliši molitve smrtnih i daruj stih! Polen i pelin tvoj neka plodi i opija! Tu masu devica dokonih, dok prebiru po tvojoj liri, vrli, po satu svijeta!

POSMTNE SVEČANOSTI

Treba maskirati pjesnike, na samrti. Utetovirati im naslove knjiga preko grudi i pustiti Inspiracije da ih identifikuju u fiokama krematorija. Jagodicama da dodirnu kaligrafska slova i kovrdže, kao rikne i posvete na prvim stranama.

Treba maskirati pjesnike. Bar na samrti. Dati im konačan izgled, dopadljiv, prisan. Uklopiti ih u okolinu, u nekrologe za kulturnu rubriku. I kad ih bude dovoljno za književno veče, dati im riječ, pustiti stara gundala da se još jednom, na sopstvenoj komemoraciji i uz sopstveni rizik, pokažu publici i osmjehnu vječnim Inspiracijama.

Treba maskirati pjesnike, bar na samrti. Nemušti na odru, na pozornici ukrašenju vijencima, da izdiktiraju svoja imena oznojenim klesarima, naslove knjiga pripitom poslovodni štamparije, i odreknu se nagrada i honorara u dobrotvorne svrhe. Dok na pozornicu pristižu krhke Inspiracije, sa plaže, kite krstače bikinima i ostaju nage u koroti.

belance

vladimir garjanski

PELIKAN

Tajnovita je svaka Garnitura,
Noćne Posete Prepune Raznoraznih Učtivih
Formula. Kakav je Postupak Histeričara
Za – Vreme – I – Van Napada. Zvrnjalo
Pod Ruku s Izbijačem. Gde
Je San. U vrelom Vazduhu
Zapati se Sunčanica. Neograničeno
Vreme, Belo Jako Zaprljano, Šareno Jako Zaprljano
Belo Normalno, Šareno Normalno, Komarac Za Centrifugu
Komarac Bez Centrifuge

Štirkanje Beljenje
Intenzivna Centrifuga
Najlon San Perlon

Pretrpanje.
Osetljiv insekt Vunen Dah Krvavo Zrno,
Pelikan U Kljunu Garnituru
Ko Ribu. Listiće Ispunjava Noj,
Brat Paun Čini Hlad Svojim Suncom Branom.
Histeričari Povodljivi Sugestibilni
U trenutku Uzbudjenja Glume Omču.
Snu Ljubavnici Vanvremenoj
Ne Dopuštam da zatvori Oči.
Podrhtava Krpica na Koplju
Mušice se lepe. Čunovima
Sklonim Izmišljanju Intrigama
Ne Poveravam Tajnu – Zvezda.
Zanima me Tehnika Tabana
Gnjurac Plovak Bučkalica
Lice – Nad – I – Pod – Vodom. Tu
Najbolje Pratim Istoriju Pijavice.
Ležem, u Snu Telo se Obnavlja. Koplje
U Mulju. Nevidljivom Kuglom
Porušeni Čunići.

BELANCE

Glupost Davi i Biva Udavljena
Ko u Doba Lunoseca il Bolje
Ko Kepec iz Prvog Šora
Piliće (jer samo ako krv ne Isteče
Paprakaš nadraži Želudac
Ko usne dojenčeta sisu majke)

Steno
Suva Perutava Kožo
Stajanje Sedenje Nemoguće.
Stalna Nesvestica, Ubrzan Puls
Moraš Usporiti. Obilan Menzis
Frustrirane Medijske Preklapače.
Kakav je Kvalitet Hemoglobina?
Je li Potrebno klimatsko lečenje?
Il možda transfuzija?
Prema Organizmu – Nad – Organizmima
Valja Bdeti! Uzrok Anemije
Nije Lako Utvrditi. Uzrok
Dobre Poezije Još Teže,
A o Pesmi se s lakoćom Sikće!
Bolest Obično Pruža Ruku Najzdravijem
Telu. Moja Korablja kao Kolumbova
U Nadi za Visokim Ostrvom. Moja
Korablja: Maleni Psić izmukrio
Pihtijastu Masu. S Vatrom
Sam još Jedino Siguran

U Dugom Noćnom Igrokazu.
Znam, Punokrvnost – Je – Retka
Posle Mokrenja
Kod Dobrih Znalaca
Belančevina Duha
Kao Breskva
Iz Hranjive Podloge
Zri.

tor – nado

rajica dragičević

EVO MOJE GLAVE

ne živim
otaljavam
povodim se nadam uzdižem
padam
velike ožiljke /kao iskustvo/
grupišem
nekima se s-klanjam u neke utapam
usitnjavam
da se poistovetim traže
glavu
na konopcu na kocu na
sastajalištu gde
uzmahuju nam sa postolja
da/ne
uspravimo se
da čeonj reljef nikad im ne
sagledamo

ne branim se
kao jagnje prilazim
zamaš /udarac/ odmeravam
i ništa ne ostavljam do
izmet
kao nužnost

TOR – NADO

radovanu pavlovskom

i mene je poneo
gore dole
dok sedeo sam ispred kuće
i grizao krušku
đavolsku krušku

odvojen od tvrde zemlje urlam
kežim se mlatarom udovima
panično ali
slab sam
preslab sam
neka me nosi
neka ne vratim se nikad
u čoravo selce gde istinski je
mir
i starost koja nije hrabra da pomeri
tamo ovamo

ČIST JEZIK

dole sve
dole sve baca
dnevne novine pijačne kese odsečene nokte
izmet

dole spava
bez jastuka i pokrivača za ime boga
kuda miševi tegle hranu za mišiče
stonoga za stonoščiće
u šuškoru u lokvicama
gde nemušti zvuci otkidaju se
od zgomilanih živih stvorova
gde mladunci su hrana vrhovna
najbolja

cilj, stakleno brdo

vojislav knežević

NOVO GROBLJE

Sve knjige snimanja
pune su tačaka

crne grozdove
i na onom što će biti
mrtva priroda sa pticom
ili klupkom prede
napadaju mušice
(natrag
sredina
napred)

probuđen
geometar trlja oči
traži svoj pribor
i mapu uzaludnog
danas će parcelisati
groblje
obeležiti ogradu

neće li i izvan nje
(o)stati humke

CILJ, STAKLENO BRDO

Ovo su naše majke
velika dojenčadi
sa izbledelih bluza
skidaju ordenje
zvezde
nepogrešivom rukom
ukrštene mačeve

sad će nam
garavim dojnama
usta začepiti
i na stakleno brdo
poslati
ko od nas nije zlopamtilo
gavran je
neveseli